

Alf Rehn: *Vaaralliset ideat. Kun sopimaton ajattelu on tärkein voimavarasi. Hämeenlinna: Talentum Media, 2010. 167 s.*

Alf Rehn on kirjoittanut oivan yrityskirjan. Teos käsittelee luovuutta, mutta varsinainen viesti on perinteisiä business-kirjoja laajempi ja yleismaailmallisempi. Kirja maalaa omintakeisella otteella omanlaisensa näkyvän organisaatioiden ja johtamisen maailmaan. Mikä tärkeintä, teksti tuntuu tekevän sen, minkä retorisesti lupaa: ärsyttää, haastaa ja kulkee häiritsevällä tavalla vastavirtaan. Kyseessä on erilainen business-opus. Toisaalta Rehnin esittämät näkemykset voi tulkita pohjimmiltaan modernia kapitalistista yrityskulttuuria mukaileviksi.

Rehn on Åbo Akademin kauppakorkeakoulun johtamisen professori, joka on nyttemmin omaksunut myös yritysconsultin ja seminaaripuhujan roolin. Tämä on jossain määrin vaarallinen liike, jossa voi jäädä kahden identiteetin väliseen epämääräiseen tilaan. Alf Rehn kuitenkin rakentaa onnistuneesti lähestymistapaa, joka ammentaa monipuolisesti uudemmasta organisaatioteoreettisesta ja kulttuuris-taloudellisesta ajattelusta. Rehnin keskeinen väite on, että luovuus on jotain kivuliaampaa tai hankalampaa kuin miten tavanomainen luovuusdiskurssi ilmiön esittää. Luovuus on hänelle toisinajattelun ja normaaliuden haastamisen seurauksena syntyviä poikkeavia ideoita ja toimintatapoja. Kirja on matka luovuuden ”vinoon” maailmaan neljän vaiheen kautta: mukavuusajattelusta provosoimiseen, josta edelleen ympäristön uudelleen arvioimiseen ja lopulta itse vaaralliseen ajatteluun.

Rehn käy läpi erilaisia virikkeitä luovuuden uudelleenymmärtämiseksi. Paljon tilaa saavat aivojen tutkimuksen uudet virtaukset. Aivot eivät taivu helposti mukavuusalueen ylittämiseen, vaan protestoivat sen sijaan dopamiinin rajoittamisella. Luovuus sattuu ja ahdistaa. Laiskuutta aiheuttaa myös normiin/normaaliin sopeutuminen. Ei uskalleta ylittää rajoja ja mennä kielletyille alueille. Tässä esiin nousevat kulttuuriset ja sosiaaliset rajoitteet syvemmälle luovuudelle. Erilaiset ideat, sellaiset, joita muut organisaatiot eivät ole osanneet käyttää, odottavat usein ammentajiaan hyväksyttävyyden ulkopuolella. Rehn kysyykin: ”Millaista luovuutta emme lä-

hesty siksi, että se ei tunnu riittävän miellyttävältä?”

Luovien ideoiden tyssijat löytyvät normaalin organisatorisen tai business-identiteetin toiselta puolen. Kirja lyö armotta ”keski-ikäisiä valkoihaisia miehiä” ja ”teknillisen korkeakoulun käyneitä insinöörejä”, joiden kesken muodostuva luovuuskonsensus on usein esteenä rikastavalle luovuudelle. Vaihtoehtoisia ideoita voi löytää vaikkapa lapsilta, naisilta, vanhuksilta, taiteilijoilta tai rikollisilta. He eivät puhu luovuudesta, vaan ovat olemassaolossaan ja toiminnassaan toisenlaisia kuin me, ja siksi luovia. Ideoita voi myös ammentaa tabuja rikkomalla tai etsimällä jatkuvasti uutta toissijaista tietoa. Rehnin omat esimerkit uteliaisuudesta vieraisiin kiinnostusalueisiin ja umpimähkään googlaamisesta ovat paitsi hauskoja myös uskottavia. Muutenkin kirjan illustraatiot laittavat laiskemmankin lukijan liikkeelle.

Rehn on lukenut institutionaalisen teoriansa. Hän toteaa, että organisaatiot ja yritykset eivät kukoista pelkästään uusien tuoteideoiden varassa, vaan, että usein menestykseen riittää edelläkävijöiden matkiminen ja toiminnan säännönmukaisuus. Kirjassa puhutaankin strategisesta matkimisesta ja korostetaan usein, että kaikkien ei tarvitse olla sillä tavoin luovia kuin mitä vaarallisten ideoiden generoiminen edellyttää. Tietyllä tavalla näkemykseksi muodostuukin, että luovuus kumpuaa erilaisuudesta, mutta sen hyödyntäminen toisaalta edellyttää tietynlaista rutiininomaisuutta ja järjestelmällisyyttä. Tämä visio on kyllä tullut tunnetuksi organisatorista oppimista ja innovatiivisuutta käsittelevästä kirjallisuudesta jo aiemmin. Rehn tosin painottaa enemmän erilaisuutta ja jatkuvaa transgressiota, mikä erottaa hänet virkistävällä tavalla järjestystä korostamaan päätyvistä funktionalisteista.

Kirja on mielestäni hyvin kirjoitettu ja älyllisesti näppärä. Rehn osaa kutoa toiseutta ja erilaisuutta korostavan ohjelmansa osaavasti yritysyleisölle kelpaavaan muotoon tinkimättä kuitenkaan oman teoriataustansa periaatteista. Samalla mieleen väistämättä hiipii ajatus, tarkoittaako hän aidosta luovuudesta puhuessaan itselleen tuttua akateemista maailmaa tai sen tiettyjä osia. Kriittinen, erilaisuudelle herkkä ja taiteilijamainen tapa lähestyä todellisuutta on jälkimodernille organisaatiotutkijalle melko luontaisesti lankeava positio. Olisiko niin, että

Rehn esittää kirjassaan, ja muutenkin esiintymisessään, tätä kultivoituneen boheemia, mutta silti yritysyleisölle viestiään implisiittisesti ja eksplisiittisesti suuntaavaa hahmoa? Keskeinen viesti kirjassa on se, että on olemassa aitoa luovuutta, johon valtaosa käytännön toimijoista ei psykologisten ja kulttuuristen rajoitteidensa vuoksi taivu. Ilmeistä on, että kirjoittaja on jollakin tapaa sisällä tässä syvemässä luovuuden maailmassa tai ainakin pitää hallussaan avaimia sen ymmärtämiseen. Tämän etäisyyden rakentamisen rinnalla kirjassa tapahtuu toinen liike. Näkemysten pitää olla jollakin tasolla hyväksytyjä tai järkeenkäypä aiotun yleisön joukossa.

Monet Rehnin ajatukset röyhkeydestä, muotista murtautumisesta ja ideoilla kilpailuista ovat itse asiassa modernin yrityskulttuurin ydintä. Esiin nousee kapitalistinen yrittäjä, joka rikkoo vanhaa luodakseen jotain uutta arvoa tuottavaa – eräänlainen tietotalouden sankari, joka vie organisaatioita ja yhteiskuntaa eteenpäin kohti valoisampaa tulevaisuutta. Toisaalta niille, jotka tähän hahmoon samaistuvat, *Vaaralliset ideat* tarjoaa parasta opetusta ja viihdettä, mitä aiheesta tällä hetkellä on tarjolla. Kirja on käännetty alkuteoksen ruotsista suomeksi.

Tuomo Peltonen